

GRÓF LÓNYAY MENYHÉRT REFORMÁTUS FŐGONDNOK EMLÉKEZETE

Gróf Lónyay Menyhért születése kétszázadik évfordulójának megemlékezése egyszerre vált ünneppé a magyar reformátusság különböző közösségei, valamint a hazai tudományos közélet és a magyar állam hivatalos szervei számára is. A bicentenáriumon két emléktábla-avatás mellett több konferenciát is tartottak a Lónyay 200 emlékév szervezői. A jubileumi esztendő legfontosabb eredményének mégis az tekinthető, hogy Lónyay Menyhért személyét és munkásságát Magyarország polgárai sokkal jobban megismerhették.

Lónyay Menyhért gazdag középnemesi múltú visszatekintő református családban született. Famíliájában sokan vállaltak órálló szolgálatot, presbiteri vagy főgondnoki feladatkört betöltve. A Lónyayakat méltán sorolhatjuk a Rádayak, a Telekiek, a Tiszák és a Bánffyok mellé, hiszen mindegyik család esetében megfigyelhető az önfeláldozó életút vállalása a hazáért és az egyházért. Az édesanya, Lónyay Florentina (1802–1885) Lónyay Gábornak (1877–1824), Bereg vármegye főispán-

jának és báró Prónay Piroskának a leánya volt. Lónyay Florentina mély vallásossága gyermekei számára is példaként szolgált.

Az édesapa, Lónyay János (1796–1859) több fontos tisztséget is betöltött Bereg vármegye közigazgatásában, 1829-től alispán, majd a megye országgyűlési követe volt. Szülei házasságával a Lónyay család két ága kapcsolódott össze. Menyhért 1822. január 6-án született a Bereg vármegyei Nagylónyán. Az ifjú szüleivel és testvéreivel 1825 és 1829 között Tu-

zséron lakott, olvasni édesanyjától tanult, majd házitanítók nevelték. Családjával tizenegy éves korában Budára költözött, érettségi vizsgáját a piarista rend által működtetett Királyi Katolikus Egyetemi Főgimnáziumban tette le, majd a Pesti Királyi Tudományegyetemen tanult, és ott szerzett 1839-ben bölcsészeti doktorátust. Bereg vármegye közgyűlése huszonegy éves korában egyhangúlag választotta meg követévé az 1843 és 1844 között tartott pozsonyi országgyűlésre, amelyen

gróf Széchenyi Istvánnal (1791–1860) baráti kapcsolatot alakított ki. Találkozása a „legnagyobb magyarral” egész életén át meghatározó lett számára. Idősebb korában a visszaemlékezések szerint Széchenyi-portré díszítette a dolgozószobáját.

Egy jómódú pesti kereskedő lányával, Kappel Emíliaival (1825–1888) kötött házasságot 1845. szeptember 20-án. Frigyüket Isten négy gyermekkel áldotta meg, akik a keresztségben a Béla, a Menyhért, a Gábor és a János nevet kapták.

A Pesti Hírlap munkatársaként 1847-ben nagy feltűnést keltett Hazánk anyagi érdekei című írásával. Bereg vármegye közgyűlése ez évben újraválasztotta országgyűlési követé.

A politikai életben egyre befolyásosabb képviselőként 1848-ban részt vett a forradalom követeléseit jogszabályokban megfogalmazó áprilisi törvények megalkotásában, tagja volt az első népképviselői országgyűlésnek. Tehetséges gazdasági szakemberként felkérték a Pénzügyminisztérium munkájában való részvételre, így 1848. szeptember 5-től tanácsos, majd 1849. május 6-tól augusztus 11-ig Szemere Bertalan (1812–1869) kormányának pénzügyminiszteri államtitkári teendőit látta el.

A szabadságharc bukása után édesapja segítségével Párizsba menekült; a híres oktatási intézmény, a Collège de France

hallgatójaként közgazdasági ismereteit mélyítette el. A császártól kapott amnesztia után, 1850-ben visszatért Magyarországra. Birtokai igazgatásával és közgazdasági irodalommal foglalkozott.

A 19. század közepén kiemelkedő szerepe volt hazánk pénz- és hitelintézeteinek létrehozásában, 1863-ban a Magyar Földhitelintézet egyik alapítójaként végezte gazdaságszervező munkáját.

A Tisza szabályozásának ügyében a Felsőszabolcsi Társulat elnökeként az 1850-es években értékes szervezőmunkájával tűnt ki. Gazdaságelméleti írásainak elismeréseként a Magyar Tudományos Akadémia 1858. december 15-én levelező tagjának választotta. A tudós testületben később több fontos megbízatást is betöltött: tiszteleti tag, 1866-tól alelnök, 1871-től élete végéig elnök.

A Habsburg-abszolútizmus 1850-es éveket meghatározó diktatórikus önkénye enyhült, így az 1860-as évek hajnalán a külpolitikai körülmények változása miatt a császári udvar nyitottabbá vált a magyarokkal való megegyezésre. Lónyay

a nagy reményekkel összehívott 1861-es országgyűlésen meghatározó jelentőségű képviselőnek mutatkozott, bár ekkor a császári hatalommal folytatott tárgyalások még nem vezettek eredményre.

Az 1867-es kiegyezés után Andrássy Gyula (1823–1890) első kormányában 1870. május 21-ig a pénzügyminiszteri tisztséget látta el. Ez idő alatt sikerült a korszerű pénzügy teljes rendszerét meghonosítania, és a gazdasági ügyek jelentős részét az osztrák igazgatástól elkülönítenie. Az Osztrák–Magyar Monarchia közös pénzügyminiszterévé 1870. május 21-én nevezték ki. Értékes munkássága elismerésül Ferenc

Lónyay nemesi címere

József király 1871. augusztus 3-án grófi rangra emelte.

Lónyay Menyhért 1871. november 14-én követte a közös külügyi tárcát átvevő gróf Andrássy Gyulát a miniszterelnöki poszton. Miniszterelnöksége alatt felgyorsult a modern ipari fejlődés Magyarországon. Ezt segítette elő az 1872-ben kiadott első ipartörvény, amely felszámolta a céheket, kinyilvánította a szabad ipargyakorlást. Az ellenzék egyre hevesebb támadása, a vasútépítkezésekkel kapcsolatos pénzügyi problémák miatt 1872. december 2-án kénytelen volt lemondani a miniszterelnökségről. Parlamenti képviselői mandátumát megtartotta, 1877 februárjában mondta el utolsó nagy parlamenti beszédét, a főrendiházban pedig 1883-ban szólalt fel utoljára.

A Magyar Tudományos Akadémia 1871 májusában elnökének választotta, a vezetése alatt a testület sikeres közadakozást hirdetett gróf Széchenyi István kézíratainak megszerzésére.

Ferenc József császár a magyar protestáns egyházak autonómiáját jelentős mértékben csorbító uralkodói rendelkezést, a pátenst 1859. szeptember 1-jén bocsátotta ki. Mind az evangélikus, mind a

Lónyay grófi címere

református egyház különböző szintű döntéshozó szervei, az egyházmegyei és az egyházkerületi közgyűlések határozottan visszautasították ezt a leiratot.

A pátensharcnak nevezett egyháztörténelmi eseménysorozat sikeres megvívásában a lelkipásztorokon kívül más neves református személyek is szerepet vállaltak, mindenképp Tisza Kálmán (1830–1902) és Lónyay Menyhért. Az uralkodó a tiltakozássorozat hatására a rendelkezését 1860. május 15-én felfüggesztette, majd 1867-ben visszavonta.

Lónyayt 1860-ban a Békés–Bánáti Református Egyházmegye egyházközségei algondnokká választották. Az egyházmegye vezetésében vállalt feladatkörét 1877-ig látta el. A Tiszántúli Református Egyházkerület e népes egyházmegyéje mellett a Pesti Református Egyházközség presbiteri tisztét is ellátta.

A Dunamelléki Református Egyházkerület egyházközségei 1870-ben főgondnokká választották; a szolgálatra beiktatását 1871. június 4-én tartották.

Az egyházkerület püspöki tisztét 1860-tól Török Pál (1808–1883), a Pesti Református Egyházközség lelkipásztora látta el. Lónyay és Török a Dunamelléki Református Egyházkerület vezetését illetően a legtöbb kérdésben egyetértettek, de 1881-től az Alkotmányozó Zsinat létrejöttének megítélésében egymással ellentétes álláspontra helyezkedtek. Török Pál püspök tiltakozása kifejezéseként nem vett részt Debrecenben az 1881-ben összehívott zsinaton. Ott történt az egymástól külön működő egyházkerületek hivatalos szervezeti összekapcsolódása. Lónyay Menyhért a magyar reformátusság életében a

Veres Sándor főgondnok
Gróf Lónyay Menyhért
emléktáblája előtt

külső próbatételekre adott pozitív lépésként értékelte az egyháztestek intézményes összefogását.

Az Alkotmányozó Zsinat kiemelkedő döntéshozatala kiterjedt az egyházi terhek kiegyenlítésére, a különböző okokból pénzsegélyre szoruló lelkipásztorok és egyházközségek támogatására, a határon belüli és kívüli református szövénnyek gondozását szolgáló Közalap (Domestica) létrehozására. Lónyay gróf határozottan támogatta ennek megszervezését minden egyházigazgatási szinten. A Közalapot elsősorban az egyházi adót fizető gyülekezeti tagok, majd az egyházközségek külön erre a célra befizetett pénzüsszegei tartották fenn.

Lónyay Menyhért 1884. október 24-én édesanyjához írt levelében hálaadó szavakkal emlékezett vissza arra, hogy – gondos előkészítése révén – a Dunamel-

léki Református Egyházkerület Közalapja milyen sok rászoruló embernek tudott segíteni: „Az Akadémiának bonyolódott pénzügeit rendeztem, de leginkább örvendek azon, hogy hitfeleim vallási ügyeiben szolgálhattam s különösen az Isten szolgálói, özvegyei és árvái jólétének emelésére, a nyomor enyhítésére tettem annyit, mennyit előttem alig tett és tehetett valaki. Midőn dunamelléki főkurátorrá lettem, az egyházmegyékből voltak némi özvegyek és árvák gyámegyletei, desuperindentális közalap nem volt. Én létesítettem erre egy alapot. Jó rend és takarékoság által ez az alap túlhaladja nem sokára a 100 000 forintot.”

A Dunamelléki Református Egyházkerület központjában, a Ráday Ház dísztermében november 4-én tudományos konferenciát tartottak Lónyay és a Református Egyház címmel az egyházkerület

Klicsu Ferenc, Tuzsér község alpolgármestere, a Tuzsér Községért Közalapítvány elnöke

Lónyay címer

Cieger András történész

az előadás résztvevői láthatták Lónyay utolsó közalapi számításait, amelyeket szeretett egyháza érdekében végzett.

A gimnáziumi ünnepség után felavatták gróf Lónyay Menyhért domborműves emléktábláját. A Török Pál utca 4. szám alatt, a Dunamelléki Református Egyházkerület püspöki hivatala által használt épületen elhelyezett alkotás Jarosch Imre formatervező iparművész és Teiger István ötvösművész munkája. A leleplezést megelőző áhítatában Balog Zoltán püspök, a Magyarországi Református Egyház Zsinatának lelkési elnöke Pál apostol rómaiabeliekhez írt levele 13. fejezetének 7. verse alapján felhívta a figyelmet a hajdani hitvalló nemzedék követésének fontosságára. Ez az alkalom lehetőség a Lónyay Menyhért életéért való hálaadásra is. Az emléktáblát Veres Sándor, a Dunamelléki Református Egyházkerület főgondnoka és Klicsu Ferenc leplezték le. A Somogyi Péter egyházkerületi lelkési főjegyző által elmondott ároni áldással és a magyar himnusszal záruló ünnepség végeztével Balog Zoltán a sajtó képviselőinek kiemelte: Lónyay Menyhért világító példája annak a református közéleti „attitűdnek”, amely a haza és az egyház szolgálatát egyaránt fontosnak tartja. A közösségért élő lelkület Bethlen Gábor korától Lónyay Menyhérten át napjaink élő hitű presbitereinek és főgondnokainak szolgálatáig tart.

■ SZERZŐ/FOTÓ: MILLISITS MÁTÉ

és a Tuzsérért Községért Közalapítvány közös szervezésében.

A Lónyay 200 elnevezésű bicentenáriumi programsorozat kiemelt ünnepe volt november 22: a Budapesti Lónyay utcai Református Gimnáziumban – a tablókiállításához kapcsolódva – Klicsu Ferenc, Tuzsér község alpolgármestere, a Tuzsér Községért Közalapítvány elnöke a Lónyay-émlékév küldetéséről nyújtott tájékoztatást a diákoknak.

Cieger András történész az évfordulóra megjelent, Lónyay Menyhértről szóló biográfia szerzője a nagy államférfi és

egyházi életéről tartott áttekintést az alkalmon résztvevőknek. A kutató a vetített képes előadásában bemutatta azt a dokumentumot, amely Lónyay Menyhért halálához kapcsolódik. Lónyay gróf mint egyházkerületi főgondnok vett részt a Kálvin téren 1884. november 3-án a Dunamelléki Református Egyházkerület közalapi ülésén; a bizottsági összejövetelen rosszul lett, szívinfarktust kapott. A végzetes szívmegeállás már nem az ülésteremben, hanem Szász Károly (1829–1905) püspök szobájában érte. A kivetített dokumentumon